

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 202, GOD. XIII, BEOGRAD, UTORAK, 18. DECEMBAR 2018.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sljedeći broj izlazi 15. januara 2019.

MIXER

Piše: Mirnes Sokolović

MANIFEST BURŽOASKE TUGE

Počnje tako što najprije sve po gradu biva ošamućeno bezazlenošću. Izgleda da uprkos tome za našeg umjetnika autonomaša nije bilo nijednog puta da se više vrati u grad kojim se svakodnevno kreće s kraja na kraj, kao da je godina nulta. Ne priča ni s kim, nema više šta reći, krije se po haustorima, ne odgovara na pozive, skriva putanje kretanja, iznevjerava zadatke. Njegov (estetski) hir, da ne kažemo eksperiment, da ne dijeli više nijedan jezik u tom društvu, nikakav verbalno-ideološki vidokrug, osim ponekad kad treba prožonglirati riječima radi zabave, ne samo da se ne služi jezikom građanskog utilitarizma ili nacionalnog didaktizma, kao pravi literarni autonomaš, nego da više ne govori nikako, osim da možda ponekad tepa, da sasvim nestane i da odsad bude niko i ništa, ne samo s jednom vjerom da ne postoji nijedno pomicanje naprijed ili prosperitet društva, nego i sa obeshrabrenjem svake mogućnosti da se lično on pomakne bilo gdje više ikada... Ako taj novi program istovremeno ne znači i dezintegraciju ličnosti. Kao kad se ustane ujutro, stane pred ogledalo i posmatra kako se polako gubi lik, tako da se više ne može prepoznati samog sebe, kako obje *jagodice i očne duplje* spadaju sa lica i prelaze u maglu, kad se prevuče rukama preko njih. To je onda savršen način da se izađe nakon nekoliko dana skrivanja prošetati ulicama, tako da ga više niko ne prepozna. – Zatim bljesak jednog jutra, jer se naš umjetnik autonomaš ipak budi iz jutra u jutro: – Možda je sve završeno, ali sve može i da počne.

– Negdje mora biti mirnodopskog života, vedrine događaja, što se sliva u kao čisti i hladni, pjenušavi, prijatni slapovi, odseliti se treba zato, otići prema Europi, smiriti se negdje, ogrnuti se tom svilom evropskog vječnog mira, uvježbavati mirnodopsko, steći dosadu, zaroniti u blagostanje, živjeti po svojoj volji, bez ove strašne zbrke, idući za svojim životom, za koji se bijaše rodio, prelaziti rukama tek preko lijepih torzova po muzejima koji svjedoče da su svi veliki potresi zauvijek prošli, dok samo ta lijepa tkanina pada preko statua grandioznih ideja. U književnosti su došle generacije poslije generacija, pa čak i onu pregaženu odmijenila je nova koja je osjetila da za život nisu više presudni rat i tranzicija, nakon engagement boraca došli su literarni autonomaši, koji moraju riješiti i druge probleme ili bar krenuti nastaviti živjeti, pa i oko grobova, makar i preko grobnica, kad se već više ništa ne može. Zato valja otići ne zamjerajući nikome ništa, voleći svijet, kao da gleda iz jedne perspektive vječnosti: nemati ništa ni s kim

savršen je put za imati odlične i sjajne odnose u jednom tranzicijskom društvu.

Počelo je, dakle, iz želje da se bude nigdje, a kad se želi biti nigdje, mora se biti negdje. Plan je bio proći vožnju omamljen, u sjedalu, skrivajući u zoru oči rukama od svjetlosti., uplivati u blagostanje neosjetno, da se i ne zna kad se tačno uplivalo. La grande bellezza, kao pulsirajući nemir, živi ispod dosade mirnodopskog života koji po Evropi, zaboravimo li kraste na istoku i jugu, traje već preko 70 godina. Naš literator ne osjeća pripadnost bilo kojoj generaciji, kao da je sam sebe rodio, tek koristi posljednju priliku da živi besmisleno i ne bude nesretan. Nadajući se – ako je već rođen u *zanimljivim vremenima* – da neće bar do kraja života morati proživjeti u njima, ostalo mu je vremena da uskoči u bus mira iz četvrtog pokušaja i odveze se u srce Evrope. Uzimajući taj teški zadatak na svoja pleća, na kraju se usudio žrtvovati neuroze u crnoj pjeni tiskotina i ludičnije gledati na realnost, uhvatiti svjetlost koje tamo daleko kod Lišboe zalazi nekoliko sati kasnije, proživjeti iznova to izgubljeno vrijeme, ako ne u ime svog naroda, a onda u ime dosad neistraženih predjela i neosjećanih čuvstava na ovom jeziku.

Plan je bio otvoriti srce prema buržoaskoj tugi, kod kod Paola Sorrentina, kad se Jep Gambardela u *Velikoj ljepoti* kreće svakodnevno tim dugim kadrovima obilja u kojima su naslagana stoljeća, oko rimskih građevina i fontana, nalazeći mir u sakralnosti i veličajnosti bez neke posebne pobožnosti, tako da ga ništa ne može uznemiriti. Tu pola stoljeća prolazi neosjetno, kao što taj pisac kao dvadesetipetogodišnjak zaboravi na sebe, nakon prvog romana više ne objavi ništa i više se nikada ne sjeti književnosti po kojoj ga svi poznaju, uronjen u tu otegnutu istoriju koktel partya i blagostanja koje se pružilo drugom polovinom stoljeća, ili bar tako osjeća on, uvezan sa najvišom rimskom klasom. Kao da je stoljećima ranije bio predodređen postati to što jeste, Gambardela u svakom trudbeništvu vidi neukus, a poredak je toliko uhodan i izgrađen da treba da ga je ružno narušavati i u njemu tražiti samo estetsku senzaciju, kao da njime provijavaju vijekovi.

Na putu prema Evropi naš umjetnik autonomaš se po svemu slaže sa Gambardelom. Kad se neko uzbudi zbog neke političke da-

MIXER

Mirnes Sokolović: Manifest buržoaske tuge

CEMENT

Igor Đorđević: Milutin, lovac na jelene, tvrde grudi i rukavice

ŠTRAFTA

Dejan Vasić: Pravo na orgazam posle šezdesete

VREME SMRTI I RAZONODE

Miloš Živanović: Prženje u Prizrenu

tosti, njemu dođe da mu priđe, pospe mu hladne vode da se umije i sa puno saosjećanja provjeri da li je čovjeku dobro. Doista, uzbuditi se zbog neke političke provokacije, zauzeti neki politički stav, pokazati da ti je stalo do nekog političkog projekta, što osjeća i Sorrentino, pitanje je neukusa, znak slabosti, trenutak pokleknuća i neuroze, to je prije svega izostanak dobrog takta, kao držati se važnijim nego što nisi, kao gledati bahato na druge, kao nametati iluziju da svi već nismo dovoljno jadni. Srevši se na kapiji instituta sa jednim istočnoevropskim piscem, polomljenim tranzicijom, s bremenom rata još uvijek na plećima, nadrogiranim našom nesrećom, koji je tek završio svoju seansu u kojoj se in vivo pred evropskom publikom suočio sa našim demonima raspada, naš umjetnik autonomaš mu prilazi i tiho i saosjećajno priopćava: – Nemoj da budeš naporan i opterećuješ ljude! Kasnije će njih dvojica sprijateljiti i razumjeti na jednoj višoj ravni. – Droga, hodi ovamo da se i ti slikaš s nama – poziva naš autonomaš tog pogruženog pisca, koji se izdvaja veoma opterećen, nakon konferencije da se slika sa književnim naučnicima i PhD resercherima iz svih dijelova Evrope. Nasmijana fotografija će biti uvrštena u portofolio još jednog uspješno zaključenog EU projekta, koji će jednom svjedočiti kako se podizala *European literature*.

Vjerovatno ne bi bilo loše živjeti kao patricij trošeći novce koje je zaradio prekarni radnik, preživjeli ratnik, izbjeglica bez igdje ičega, migrant koji je krenuo nigdje, neko drugo ja, bar dok novca

dostaje. Književnost je utoliko smisljena, što otvara jednu mogućnost za oslobađanje te energije, po Vina-veru, kao što je crvena svjetlost ustvari zbir 400 biliona treptaja. To je kao skok iz sebe i prevazilaženje mogućnosti, eksplozija u nekom drugom ja, sinteza miliona zbrkanih emocija u nešto opipljivo i živo. S obzirom da u jednoj sekundi čovjekovo oko može osjetiti svega 500 optičkih doživljaja, onaj koji hoće da doživi tih 400 biliona opažaja morao bi živjeti 25.000 godina. Ono što, međutim, hoće olakšati čovjeku, kao književnost, spasiće ga od te izlišne glomaznosti i bilione tih titraja prevesti u jednu zgusnutu i prepričanu sintezu, koja će otkucati u vidu crvene boje kao poetska senzacija. Svi ti treptaji će se vremenom javljati po zakonitostima jednog unutarnjeg ritma, čije vrijeme tek predstoji. To je ono u što se valja još uzdati. Mirijade impulsa kondenzovanih u jednoj slici – to je dakle polje i književnosti, koja pomaže recipijentu da primi bilione tih titraja i intenzivira iskustvo života, dok se pojačavaju efekti, kao da na drogama. Oni

↑ Vlasta Delimar: Beč, 2016.

koji se bave književnošću da prodube doživljuje, da intenzivira-ju život, još uvijek vjeruju i na moć nagomilane energije miliona treptaja, koju valja prevoditi u jedan živi otkucaj crvene ili lju-bičasto obojenog srca, sve do eksplozije. Sloboda, u poroblje-nim društvima, krije se još uvijek na neočekivanim raskrsnica-ma prilikom akcije, makar se odvijala na kvadratu papira. Novi ritmovi i izvrnutosti šablona, u odstupanju od propisanih kalu-pa, leže i u lucidnosti demonstriranoj u nekoliko stihova.

– Život je česma suza i svirala jauka – varira tu frazu, kao broja-licu naših književnosti, onaj pogruženi pisac, dok sve sluša naš literator autonomaš, prurušen sada na trenutak u fizikanera iz naših krajeva, koji je po nesreći jedini ravnopravan Drogi na tom skupu, jer je došao u ove klupe da sluša na konferenciji o novoj evropskoj književnosti nakon što je šest sati kopao kanale, gra-deći se važan jer je i on lično (kako su ukazivali marksistički te-oretičari) jedan od finansijera cijelog skupa. – U svakoj novoj džamiji na koju naidem u tuđini, priča poslije glasno fizikaner, svaki put kad me put nanese na novi džemat, obavezno ga po-hodim i uzimam abdest i klanjam dva rekjata da se naša domovi-na konačno raspadne, da se ljudi oslobode i razidu i rasele po svim krajevima Evrope, a da se po našim gorama i dolovima na-sele Afganistanci, Sirijci i pogotovo Japanci, da svi malo dahne-mo dušom konačno spoznavši da više nemamo zemlje. Tom radniku ilegalcu najviše se, međutim, sviđalo štivo Frederika Begbedea, koji u jednom romanu proklamira da nakon postmo-dernizma dolazi klabinog, što je i na zabavi nakon konferencije i pokazao svojim primjerom. Bili su posebno oduševljeni jednim prizorom noćnog pariskog kluba u kojem je plesni podij bio kru-žnog oblika kao daska za WC šolju, opremljen ogromnim vodoko-tličem iz kojeg je plesače, u nepoznatim vremenskim razmacima, na sveopštu radost zasipala voda odnoseći ih u bazen gdje se taj disko slijevao. Katastrofa je u toku, a ja sam na licu mjesta, veli taj Begbedeov junak, iz želje da apokalipsa počne što prije. Kad je on smrtan, neka svi umru što prije, zato bi više volio da prije ode planeta jer bi mu onda bilo i za samog sebe sasvim svejedno. Glavni lik u drugom romanu ima lijep stan, sjajan posao, ali nika-ko da poćini samoubistvo, što znači nemati pojava.

Naš umjetnik autonomaš se još uvijek dobro drži i nastavlja se graditi važnim iako nije fizikaner. – Ne želim da moj anarhizam bude na bilo čiju korist. Ne dam da ikome pomaže moj resanti-man. Ja ne želim uraditi ništa zbog bilo koga. Niti svoje postup-ke podrediti bilo kome, da nekome nešto dokažem i budem kori-stan. Ne znaćiti ideološki nikome ništa, ne znati ništa, ne biti upućen, tek sangvinično i satirično meзити ovaj raspad, sa vo-ljkom, kao da se time pomaže napretku čovječanstva. To je sva-koako deliciozan način da se ubrzo prestane postojati. – Ipak je, kažu mu angažovani teoretičari, od 1968. naovamo postalo ja-sno da su vrijednosti lične slobode i društvene pravde neusagla-šene. To je pokazao neoliberalizam svojim insistiranjem na iz-gradnji konzumerističkog narcizma i individualnog libertijani-zma, potičući da se diversifikuju životni stilovi, istražuje sop-stvo, seksualnost i osvaja umjetnička sloboda i razuzdanost, kao lajtmotivi nove buržoaske kulture.

To je bio trenutak u kojem naš umjetnik autonomaš još jednom sagledava sebe, provijavaju prizori njegove žalosne prilike i ri-tama, dok hoda tim ulicama, po tom gradu na prvoj kapiji Evro-pe, sa dvadesetak eura u džepu, nadahnut novom mišlju. U tom metezu, on je beznačajan kao šraf, nikada on neće dosegnuti blagostanje, njemu će trebati godine dok postane ovdje ličnost, on se jedva probio i ovdje, izlazio je usred noći na punktovima, zaustavljan na autoputu, pretresan, sumnjivo lice koje je puto-valo samo s jednim ruksakom na leđima, zato treba zauvijek ostati u svome gradu daleko dole u blatu i provesti život kao ka-sabljski egzotik. U institutu, među umjetnička sloboda i razlu-panog grada, vršnjaka koji ulazi u tamni lift i propada u mračnu provaliju sa sedamnaestog sprata (da ga iznesu razdrzganog), zebnja u masi od pet hiljada ljudi koji se svakog časa mogu okre-nuti i smoždtiti te, poslijertana odsustva i hiljadu nemogućstva, tih milijarda prekinutih opažaja i izreznanih emocija, u hipu pre-tvorili u jedno otneguto lijepo sjećanje, kao vječnu ljepotu, kao jedan otkucaj intenzivan i gust poput masne boje, kupljen duka-tima tečnim kao buržoaska tuga. Zašto rušiti poretke, ako već ne želimo opet ratove i genocidie, kao da nisu davno bili, koji bi raz-log bio ne prihvatiti poziv, ako te ljudi već zovu u blagostanje.

To su modusi kako će i njegova literarna zemlja krenuti putem eurointegracija, to je bila prilika da i on uradi nešto korisno za

zajednicu. U to ime ustaje i na konferenciji drži govor, konačno prihvatajući odgovornost i priklanjajući se konkretnom jeziku: – Književnost u 21. stoljeću mi se oduševljeno otkriva kao samo jedna ljudska akcija u domenu tržišta, koja će omogućiti da se društveno dobro poveća maksimiziranjem dometa i učestalošću tržišnih transakcija. Čuvajući autonomiju, književnost treba sta-viti na berzu i okrenuti to kolo sreće kao na ruletu. Tržište će ura-diti ono što je u književnosti dotad ustrijevalo samo bogovima: saževši prostor i vrijeme na kraju – sve većim geografskim obu-hvatom i što kraćim tržišnim rokom polučit će na raznim dijelo-vima svijeta najbolje rezultate. Osmišljavajući književnost kao monetu u raznim aspektima stvarnosti, književnost i medicina, književnost i diplomacija, književnost i moda, književnost i fud-bal, književnost i psihoterapija, literatura će vratiti mogućnost da nakon decenija političke utilitarnosti koja ju je primakla ki-ću – bude po prvi put privedena instrumentalizaciji na pravi na-čin, budući da ona nikada nije iskorištena kako treba, tako da stvarno pomaže ljudima. Budućnost književnosti su katedre za primijenjenu literaturu.

S obzirom da je propast već počela, da se ništa neće dogoditi, da se sve već dogodilo, koji bi razlog bio ne uživati u blagostanju, tim više ako se može doći do nje trikom, umjesto raditi na urušavanju poretka. Uprkos crnim silama koje prijete, umjesto grumena peča-li pod grlom, umjesto našeg teškog istočnoevropskog usuda, na mjestu destrukcije i buke i bijesa osporavanja, opredijeliti se tek za nemar i bezazlenost, za blagostanje i šetnju, čekaonicu, a ne za razbijanje glave o zid, a ne za žrtvovanje ili podzemlje na ovaj ili onaj način, bar do sljedeće eksplozije. Ionako smo rukama du-boko u slamaricama najobespravljenijih, krvavi do lakata, i šta se sad imamo svadati ko je švrljajući ili risajući maknuo veći ili manji dio kolača. Sve je svejedno, ako se za dva sata pisanja može dobi-ti onoliko koliko se zaradi u slučaju da se dva dana bez prestanka kopaju kanali. S obzirom da odavno ne postoji svijet, kad je već odavno ugašeno ideološko stoljeće, što su prvi osjetili apstraktni slikari, zašto dodatno ne potcijeniti i relativizovati taj svijet, da-jući prilog sveopštoj kakofoniji, razvijajući hedonizam.

U to ime ima smisla, ako ništa, pristupiti literarnom vježbanju budućnosti, pa makar u vidu ljubičastih strepnji ili mračnih na-

↑

da i zlokovnih predskazanja, dok se ne pruže nepregledna pod-ručja konstruktivne buržoaske tuge koja se, nakon svih prevla-danih prepreka, otvara u trećem mileniju tek nakon osamnaest godina. Vjerovatno ne bi bilo efektno tu apokalipsu, pa čak ako je i slom jednog finansijskog sistema, još jednom čekati poput patricijaa, na kraju Rima, ovjenčanih ružama, naslonjenih lakto-vima na jastuke, dok ljepojke sastavljaju stihove gledajući bije-le varvare kako nadiru, nego kao šareni tehnomenadžer novog smisla književnosti koji kao DJ neubičajene lukrativnosti, okru-žen šarenim zrakama, pred razularenom masom zadaje novi ri-tam na mikseti umjetnosti ■

CEMENT

Piše: Igor Đorđević

MILUTIN, LOVAC NA JELENE, TVRDE GRUDI I RUKAVICE

Slobodan Vladušić: *Veliki juriš*, Laguna, 2018.

Sto godina od kraja „Velikog rata“ još jedan je dobar mome-nat za romanopisce da tematizuju čitalaštvu omiljeni isto-rijski period i najdraže vojevanje. I Vladušić Slobodan opre-delio se za tako što. Napisao je knjigu od gotovo 500 strana. Stiče se utisak da je ponajpre dugo smišljao naslov, te se ko-načno opredelio za *Veliki juriš*. Za razliku od Gatalice koji je svoj *Veliki rat* pisao kroz brojne epizode sa svih frontova, Vla-dušić se marketinški usredsređuje na važan momenat srpske ratne mitologije: proboj Solunskog fronta. Roman je podeljen u pet delova, plus epilog. U prvom delu, glavni lik Miloš Vojnović (ime koje može da upućuje na ju-naka epske poezije Miloša Vojinovića, ali i na jasnu pripad-nosti vojsci i vojni) nalazi se na Krfu i u sanatorijumu se oporavlja od prelaska Albanije. Okružen je oficirima koji su ranjeni, iscrpljeni i u borbi sa ličnim demonima. U tom bolni-ci leži i Stanislav Krakov, čime nam pisac prepređenjak po-kazuje na koju se tradiciju u srpskoj književnosti naslanja. Više puta u romanu vraća se na Krakova. Tu je i epizoda u kojoj se pominje Milan Nedić. „Načelnik Saobraćajnog ode-ljenja bio je pukovnik Milan Nedić, ujak potporučnika Kra-kova. Sećao sam ga se sa Krfa. Međutim, on se mene nije se-

nekoliko puta se pominje u štivu njena topovska đulad. Raz-vratna bolničarka pojavljuje se u klubovima, javnim kućama, naposljetku se zatvara u sobu sa deset patuljaka kojima se prepušta da je siluju i pojedu. Vojnović je spašava bizarnog samoubistva, ali je ona već izgubljena, samopovređuje se ise-kavši svoje lepo lice (dobro đulad nije dirala) i pretvara se u nakazu.

Drugi deo knjige je Vojnovićevo povratak ratu, u novoj jedinici, dobrovoljačkom odredu kojim komanduje pešadijski major Vo-jin Popović, komita poznat kao vojvoda Vuk. To je jedinica pro-kletnika, sakupljenih sa svih strana, koja u poznatoj tradiciji noža svoje zadatke obavlja ne štedeći se, poturajući glavu ta-mo gde drugi ne bi nogu. Dva su dobrovoljca zanimljiva – je-dan je Amerikanac koji je došao kao da oslobodi Srbiju, ali će prave razloge za dolazak reći tek kad zakorači na srpsko tlo, što mi ne dočekamo jer bivamo uzgred obavešteni da je pogi-nuo. Inače u jednoj od priča kraj ognjišta on govori o Pensil-vaniji, čeličanim a odlasku u lov – na jelene. Drugi dobrovo-ljac je seljak iz Srbije koji traga za sinom, koga hvali preko sve-ke mere i obzira. Imenom je taj seljak, normalno, Milutin. Nižu se i umnožavaju epizode u kojima se ispoljava pišćeva fasciniranost pukovskim zastavama, ratnim inventarijem i bestijarijem, ali i onim tamnim tokovima alternativne istori-e koji nikada nisu dovoljno prepričani, te progresivno raste broj špijuna i zakulisnih radnji.

Uz banalnu fasciniranost svime vojnim idu i nekakvi elemen-ti fantastike, koliko da se zasoli, te imamo moti rukavica ko-je štite od metka i gelera, ali ne i od davljenja žicom, za ru-kavicama teče neprestana potraga i zbog njih se povećava broj mrtvih.

Treći deo romana bavi se borbama na Kajmakčalanu, donosi priče o hrabrosti, odlučnosti i svojeglavosti. Ono što je za ne-prijatelja kota 2525 za srpske vojnike je prvi kamen Srbije. Zato oni sve svoje snage i živote usmeravaju na osvajanje vr-ha iza kog se nalazi Srbija. Podsećaju me ove stranice na jed-nu knjigu koju je krajem osamdesetih imala svaka kuća u Sr-biji, *Golgota i vaskrs Srbije*. Fokus te knjige su slike zverstava koje su u njoj objavljene. Recimo, slika srpskog vojnika koji leži go odsečenog polnog organa naguranog u usta. Izgleda da je i autor romana na isti način doživeo susret sa ovom knji-gom. Unakažavanje srpskih vojnika od strane Bugara, jedan je od motiva koji se ponavlja.

Četvrti deo romana predstavlja Vojnovićevo povratak u Solun, njegovu neprekidnu potragu po javnim kućama i susrete sa mnogobrojnim špijunima. Rat biva gurnut u drugi plan, a iz-ranja na površinu stalna borba špijunskih službi, koje uspo-stavljaju sve odnose, određuju frontove, kao i prijateljstva i neprijateljstva. Krađu se planovi, dogovaraju predaje plano-va, odvijaju se pregovori, zbivaju se podavanja i prihvatanja, samo nema ljubavi i bliskosti. Opsesije su vodilje svih likova. Ženski likovi Marijane i pominjane Fani de Grot su imitacije Mate Hari. One zavode sa lakoćom, bez ustezanja, neprekid-no. Naravno, špijunke i špijuni su na sve spremni i za sve spo-sobni. Mnogo je tu zavera i potraga, mnogo seksa, ali lošeg, u još gore demijalogu:

„Pratio sam njen glas, koji je bio tih i ozbiljan.

– Tako očičeni muškarci ulaze u ove sobe u kojima ih čekaju žene, poručnice. Žene koje su netom izabrali ili sa kojima re-dovno vođe ljubav. Tako se kaže, poručnice, *vođenje ljubavi*, ali to nije ljubav i svi mi to znamo. To je samo neutaživa po-treba da se tvrdi erektirani ud gurne u neku vlažnu, mekanu i toplu rupu, to je samo želja da se u mekanim zidovima va-gine tare nešto veliko, oblo, što vaginu ispunjava u celosti. Uvela me je unutra.

– To je čudo, poručnice, taj probražaj kada se muškarac i že-na pretvaraju u ud i u vaginu. Onda on uđe u nju, onda ga ona primi. I tako to počinje, poručnice.“

I peti deo romana je još jedan put u ratna dejstva, ali sada u manjim grupama, koje su krvoločnije i odlučnije za borbu pr-sa u prsa. Priprema se konačni obračun, koji poprima oblike obračuna u vestern filmovima. Takve sukobe je Vojnović već izvežbao po klubovima u Solunu. Sada, u poslednjem delu knjige, preostao mu je obračun sa svojim dvojnikom, ili dvoj-nicima koji se pojavljuju od početka knjige. Likovi neprijate-lja se udvajaju. Ispostavlja se da je bugarski oficir Ivan Oster-lin, zapravo i gospodin Klark, Englez i engleski kapetan Blek-stoun. Dvojnici izlaze iz magle i u maglu se vraćaju. Pojavlju-ju se i nestaju po potrebi i ne uvek sa svrhom. Ali šta drugo očekivati u svetu knjige u kojoj su trbušne plesačice opisane kao beskićmene, „za Šankom stoji muskulaturni kelner“, u klubovima plešu patuljci koji su zapravo ljudožderi, a sudbi-nu sveta određuju „crna“ i „bela“ ruka.

Ovaj obimni roman nafilovan je svim predvidljivim i opštim momentima, koji čine pretpostavljeni horizont očekivanja či-talaca – „Standardna srpska megalomanija. To je ono što po-vezuje Crnu i Belu ruku.“ ■

↑

ŠTRAFTA

Piše: Dejan Vasić

PRAVO NA ORGAZAM POSLE ŠEZDESETE

Seriju performansa „Pravo na orgazam iznad 60-te“ Vlasta De-limar započela je 2016. godine i do sada su ovi performans real-izovani u okviru festivala „Dopust“ u organizaciji galerije Mic-haela Stock u Beču, u Galerija Mala u Zagrebu, u okviru izložbe „Left Perfomance Histories“ u nGbK u Berlinu, na 18. Bijenalu Umetnosti u Pančevu koje je nosilo naziv „Prostorni agens“ i u galeriji Mali Salon u Novom Sadu u okviru izložbe „Performans, performativnost i dokument“. Obučena u vintage haljinu, sa šeširom na glavi, žena stoji u izlogu i u ruci drži natpis „Pravo na orgazam iznad 60-te“. Performans je re-dukovan u samoj izvedbi na telo kao medij, na rekvizite u vidu nat-pisa i odeće i na izlog koji gleda na prometnu ulicu kao mesto deša-vanja. Upravo je medij-telo tačka intersekcije socijalnog i politič-kog uređenja i subjekta, predstavljenog u opoziciji spoljašnjeg (jav-nog i društvenog) i unutrašnjeg (intimnog i privatnog). Natpis „Pra-vo na orgazam iznad 60-te“ upućuje nas na proklamovano pravo svakog građanina i građanke da u demokratskom društvu ispolje svoj zahtev javno. Prema Vlastinim rečima, telo je uvek predstaavlja-lo bazu njenog delovanja zbog elementarne, egzistencijalne kom-ponente seksualnosti i najjače telesne senzacije orgazma. Reč orgazam potiče od grčke reči „orgasmós“ i znači pohotan, po-maman, požudan. U samoj izvedbi Vlasta Delimar je obučena u dosta smernu, vintage odeću koja priliči ženi u šezdesetim, dok na orgazam upućuje natpis koji drži u ruci. Ona ukazuje na pro-blem građanskog društva, odnosno „onoga što priliči“ da bude

izrečeno i postavljeno kao zahtev ka javnosti i u javnom prostoru. Lepo vaspitanje nas uči da se o seksu i seksualnosti ne govori i da najjaču telesnu senzaciju treba potiskivati, dok je samo telo u službi prokreacije. Dugo najavljivano seksualno obrazovanje (koje konzervativne struje koncipiraju, a daleko konzervativnije osporavaju) svedeno je na poneki čas u školama, uglavnom bazi-ran na predstavljanje načina prenošenja, simptoma i prevencije seksualno prenosivih bolesti. Nađe se tu i poneka bazična infor-macija o reproduktivnim organima i njihovoj fiziološkoj funkciji, dok je samo znanje koje se prenosi u službi heteronormativnog reproduktivnog modela. Svaki govor o seksu i orgazmu, a poseb-no o seksu i orgazmu u trećoj životnoj dobi, čini se dodatno stig-matiziranim, jer telo tada više nema mogućnost ispunjavanja društveno poželjne reprodukcije. Stoga i ne iznenađuje činjenica da su istraživanja o seksu i seksualnosti u trećoj dobi izuzetno retka, dok je govor o ovoj temi potpuno isključen iz javnosti.

Performansi Vlaste Delimar su se odvijali u izlozima galerija i pro-davnica, koji imaju svoju funkciju prezentacije robnih dobara po-trošačima. Na simboličkom nivou, mora se primetiti da je umetni-ca birala: izloge vintage, second hand garderobe, odnosno onoga što je na izvestan način odbačeno, od čega društvo i dalje može imati nekakvu korist, a što može da probudi nostalgiju; cvečare, u kojima roba ponuđena za oplemenjivanje životnog prostora ima svoj životni ciklus, ali i svoju društvenu namenu, kao poklon za ra-dosne životne događaje ili kao poslednji pozdrav; knjižare kao me-sta kupovine knjiga koje bi trebalo da imaju svoju funkciju u službi prenošenja znanja i galerijskih izloga za koje moramo primetiti da nisu dovoljno iskorišćeni, pa je i u izlagačkim politikama često za-nemaren njihov potencijal. Naviknuti smo na reprezentaciju tela u izlogu u vidu bezličnih manekena koji imaju (zamišljeno) idealne proporcije pogodne za adekvatno predstavljanje garderobe i akti-vaciju želje kupca, kojem je cena obično vidljiva na kartonu pored naziva komada. Stoga iznenađuje prizor žene u izlogu, odevene u haljinu koja u ruci drži natpis „Pravo na orgazam iznad 60-te“, ko-ja sa prolaznicima stupa u interakciju. Dok sam posmatrao perfor-mans Vlaste Delimar u izlogu galerije Mali Salon i Novom Sadu, us-peo sam da primetim da se ta aktivacija želje desila na nekoliko ni-voa. Javljala se želja da se zaćudni prizor fotografiše; želja da se

BETON BR. 202 DANAS, Utorak, 18. decembar 2018.

BETON BR. 202 DANAS, Utorak, 18. decembar 2018.

gest podrži, aplauzima i podignutim rukama sa stisnutim pesnicama, što su činile pripadnice pretežno ženske populacije (moram napomenuti sjajne reakcije trudnica i mladih mama). Jedan gospodin je umetnicu pozdravio naklonom šeširom, dok se kod drugog javila želja da uđe u galeriju i uveri se da se ipak radi o „jednoj lepoj ženi a ne o lutki“ (parafraziram obrazloženje ovog gesta). Primetio sam i potisnutu želju koja je uslovila skretanje pogleda i odmahivanje glavom kao znak iskazivanja negodovanja.

U publikaciji o performansu koji je priredila Vlasta Delimar, Andrej Mirčev precizno primećuje da se radi o intervenciji u polje zaostrenog ideološkog konflikta patrijarhalnog društva, koja provocira jedno od ključnih mesta, „pravo na užitak“.¹ Pozivajući se na Vilhelma Rajha i njegovu knjigu *Funkcije orgazma*, Mirčev navodi da se ograničavanjem, disciplinovanjem i potiskivanjem užitka generišu uslovi za nastajanje „produktivnog subjekta“ koji svoju energiju sa orgazmičkog užitka usmerava ka radu i ostvarivanju profita. Performans „Pravo na orgazam iznad 60-te“ Vlaste Delimar otvara pitanje odnosa društva prema starenju i seksualnosti, suočavajući publiku i prolaznike sa pravom na uživanje i seksualnost, destabilišući pozicije lažnog građanskog morala. Upravo se zabrana užitka, koja se u građanskom društvu prvenstveno odnosi na žene i decu, temelji na potisnutom seksualnom buntu, odnosno na nejednakosti koja je upisana u samo telo. Delimar otvara pitanja prava na orgazam nakon šezdesete godine života i odsustva ovog pitanja u seksualnom obrazovanju i javnosti. Pitanje orgazma, seksualnosti i seksualne želje, komunicirano iz tradicionalno privatnog ka javnom, izuzetno je važno danas kada se popušta pod uticajem desnih politika i klerikalizacije društva i obrazovanja. Upravo se na religioznosti, odnosno hrišćanskom vaspitanju, baziraju desne politike koje osporavaju važnost seksualnog obrazovanja, kao i prava na abortus i na slobodno odlučivanje o sopstvenom telu. Važno je istaći da je Rajh u pomenu toj knjizi postavio direktnu vezu između hrišćanskog vaspitanja i nacionalizma, kao prethodnice fašizma. Upotrebom tela kao umetničkog sredstva, koje je simbol političkog govora i artikulacije, i javnim proklamovanjem prava na užitak i orgazam Delimar erodira opozitnost spoljašnjeg (javnog i društvenog) i unutrašnjeg (intimnog i privatnog) čime destabilizuje građansko društvo i njegov totalitet, oblikujući politiku oslobođenja subjekta ■

1 Andrej Mirčev „Kontradikcija užitka: Orgazam, roba ili revolucija“, u „Pravo na orgazam iznad 60-te“, Moja zemlja Štaglinec, 2017.

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Miloš Živanović

PRŽENJE U PRIZRENU

kad Beogradski sindikat poje

*

Gde bi mi bio kraj da mi patika nije porozna –
Trčim preko parka a ono tamo balega
Od nemih svedoka svih akcija saniranja
I regruta koji radije su spavali u čizmama?
Zar su plodnu zemlju orali granatama
Da danas bismo čutali, dok nas muči carina?
Zar je sitno što branim Metohiju sa Dorćola
Kad su me od rikanja oba krajnika zaboleta?
Žestoko me radi zanos pobunjenih anđela,
Nebeska tela plaču i šalju mi znamenja.
Komete sin Kosmet boy, ja trpim taj bol,
Jer tu kad sam rođen, tamo je posađen ražanj,
Jarbol mi nebesni koren, od suza je vlažan,
Nova generacija nek na njemu stasava,
Nema bolja škola nema druga nastava.
Za narod se brinem, zato loše spavam,
Valerijanu kapljem skoro svakog dana.
U ovoj borbi ne vrede avioni, jer imamo ih tri,
Vrede udžbenici školski u kojima jasno stoji:
Ko je faca ko je car, kome raste veća tvar.
Koja je banda pobivena i šta je tu sramota.
Ni bombe ni glasanja ne izbrisaše Slobodana,
Dokle generacija nova na mome repu stasava,
Izgubljene nisu nikad čežnje ljubavne sa sabora.
U nadi rasti crvenkapice da juriće te opet neko,
Moj kompas je koren, ukorenim se u te srculence moje,
Kad okrepim se hostijom od afričke šljivice.
Bez korena kurjak samcit, idem putem mlohav proklet.
Papirnata plovi barka, u njoj majka, pogubih se sad sa ovim,
U suštini, rešio sam dušmane da smorim...

**

Niko me ne pita šta mi znači Kosmetovo.
Nije vam jasno? Objasniću vam ponovo:
To je cucla ćilibarna, cuclam da bi’ repov’o,
Izvor i korito iz kog pitbula sam požio.
Kažu nam zli jezici da je hladnjača za hranu,
Neverni i slabi što jurišu krstaša tražite manu,
Ostavite svaku nadu što kruni nam slavu,
Mantraj s nama, mali, hladnjača je za ikebanu.
Čudno vam je što crno dete nema neke druge teme
Jer sad je takvo vreme – svako gleda da sakrije glave
šećera, živimo bez Vere, bez Nade i bez Višnje,
Arap zida kulu a ja voštim sanskrt, i stenjem i stišćem.
Od mog kera brabonjak prekrilo je lišće,
Kletva čeka kao mina koji dušman stiči će.
U jesenji me sivi dan stislo beşikoproliče,
Jer narod bez porekla to je presušena reka,
Bez tate mi smo čeda što su ostala bez mleka,
U vremenu zmija za zmijsko ulje u redu se čeka.
Al’ tu na mestu starom, gde je Sloba goluba miru pustio,
Vođen pravdom za majstora, opet zahod vaskrsnuo.
Rebellion brate.
Jer u nama i dalje živi Predskazanje –
Demijanov čudni mladež trajaće zanevek.
Zato decu u mozak i dok su sasvim mala,
Da nam niknu novi Pacov, Nešiptar i Vlada Budala.
I nek nam pozdrav bude: „Prizren il’ Valhala!“

Oj, pršuto, pršuto, hrano moja soljena,
Ti si moje uhlebljenje ali nisi dovoljna.
Moja butna mesino, sve si manja, u meni praznina,
jer 15% antimaterije moje ličnosti je suština...
Ja sam divljina, dužina, širina, gustina i množina,
U meni u novčaniku retka tmina i praznina.
Ne daju da gledam freske i kopaju mi oči – ček’, vrati
Ne daju da gledam freske i kopaju im oči
Da ne vide freske mene kad rima iskoči,
Jer ja se rimom molim, kao naši stari
Sa neba sišavši zemlje gospodari,
Što rekoše mi jedne noći, Vi ste zaveta čuvari.
Iz daleka dođoše da otmu, bagra, talog i šljam,
Al’ ja sam uvek gin’o za slobodu nemo,
Al’ nije prvi put nam, sve laži i podvale znam,
Dobro potkovan sam, krećite neverni u migraciju
Bolje bacam rime za prosejanu naciju.
Za Kosmet ja sam vezan k’o eps za banderu,
Pred slavu mi ražanj lome – ček’, vrati
Pred slavu mi bagrem lome i brane mi veru,
Ukradoše mi ražanj moćan, simbol Vidovdana,
Oj, pršuto, sami smo u hladnjaku, mesino slana.
Oteše mi svetu ljubav ponajkruću,
Zar odneše i njega u tu žutu kuću.
Na granicu koje nema vodim vojsku duhovnu,
Birana ekipa, ma šipu mi carinu,
Reperi preživari, trenerkaši kerovođe,
Anđeli ih slowmotion nose na suđene karaule.
Nad turbetom klikćem kao Hrabro srce,
Pobunjen sam k’o Spartak iz Subotice,
Program mi je bolji nego Dnevnikov dodatak,
Na jednoj nozi nike na drugoj nozi opanak,
Plastim seno kod bazena i čekam na trenutak,
Brz sam k’o zmijanac, tajanstven kao Tupak
upak upak upak upak upak.
Dogodine svi u Prizren na festival,
Na duši mi trajni minival, zato dobro slušaj, sine:
Dodirni mi vulina, repetiraj božura žal.
Nasecimo zavetne pršute ćilibarne,
Nek anđeo pozivar raspali nam žar.
Zar u polju štrumpfovi božure da žanju,
Ne čujem poj monaha ni noću ni danju.
Uh, Lazare, ne mogu više, pomози da uteknem ovom sranju ■

Vlasta Delimar: Novi Sad, 2018.

Vlasta Delimar

Žena u izlogu u javnom prostoru koja prividno stoji kao slika-lutka i označava ispraznu osobu bez stava i načela svojom izjavom PRAVO NA ORGAZAM IZNAD 60-te ipak izražava ono što se mnogi ne usude izreći. Kroz desetljeća prisutnosti na likovno-performerskoj sceni kako u Hrvatskoj tako i u svijetu, susretala sam se s raznim kulturološkim raznolikostima po pitanju seksualnosti kao društvene norme koja bi trebala spadati u domen i ljudskih prava, uza sva ostala prava koja imamo uz Opću deklaraciju o pravima čovjeka. I nadalje pokušavam ukazati na važnost seksualnog života/uživanja u poznim godinama, a na što se mogu osvrnuti jer sam i sama prešla šezdesetu. Tijelo kao likovni izraz kroz razne medije oduvijek je bilo baza mojeg djelovanja, te sam dolazila do spoznaje da upravo tijelo kao elementarno tijelo ima svoju jaku egzistencijalnu komponentu – seksualnost koja je naša najjača tjelesna senzacija. Po pitanju

seksualnosti ljudi treće dobi u Hrvatskoj ne postoji dovoljno istraživanja, gotovo zanemarivo malo. I nadalje živimo u zajednici koja zanemaruje mnoga ljudska prava. Zato se ponovno vraćam u javni prostor ulice koji je ponuđen svima. Moje sadašnje iskustvo djelovanja kroz izvaninstitucionalne prostore kao što je prostor ulice pokazalo je praktičnost i korisnost u komunikaciji s publikom. Ovakav javni prostor publika osjeća više „svojim“ i zbog toga bliskijim, pa se javno mnijenje lakše i kreativnije razvija. Javni prostor, izlog neke galerije, trgovine ili lokala koji gledaju na frekventnu ulicu, kao sastavni dio socijalnog života ulice tako postaje poligon za neposrednu komunikaciju autorica–publika kroz vrlo konkretnu zajedničku egzistencijalnu problematiku. Uz mene kao „sliku“ u izlogu, postoji još jedan fenomen koji se tiče gledanja, kako je to dobro opisao Deleuze kad kaže: „Ne bojim se toliko toga da me diraju koliko toga da me vide i ne toliko toga da me vide koliko toga da sa mnom razgovaraju.“